

В.А. Гросул, д-р екон. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)
М.А. Дядюк, канд. екон. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)
О.Д. Тімченко, ст. викл. (*ХДУХТ, Харків*)

МОЛОДІЖНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В УКРАЇНІ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Створення сприятливого підприємницького клімату та умов для ведення молодіжного бізнесу є об'єктом постійної уваги державної молодіжної політики в Україні. Молодь є специфічним сегментом ринку праці, підвищення рівня зайнятості молоді є важливою проблемою для України. Статистичні дані щодо рівня зайнятості та пов'язаного з ним рівня безробіття за 2010–2017 рр. показують, що в Україні рівень зайнятості молоді склав: 15–24 років – 27,9%; 25–29 років – 69,7%; 30–34 років – 74,6%. Динаміка рівня зайнятості молоді корелює з динамікою рівня безробіття: найбільш високий рівень безробіття існує серед молоді у віці 15–24 років та знижується у старших вікових категоріях. У 2017 р. середній рівень безробіття молоді становив 13,3%, що у 1,5–2 рази перевищує рівень безробіття в цілому по Україні. У рамках реалізації проекту за програмою Єразмус+ «Вищі навчальні заклади для молодіжного підприємництва» проведено тематичне дослідження стану та проблем молодіжного підприємництва в Україні.

Первинні дані були отримані в процесі анонімного електронного анкетування молоді із застосуванням експертного методу оцінки. Загальна методика експертного опитування включала наступні основні етапи:

- постановка проблеми, визначення цілей і задач експертизи, її меж і основних етапів; розробка процедур експертизи, які найбільшою мірою відповідають характеру проблеми, що вирішується;
- підбір експертів, перевірка їхньої компетентності і формування експертних груп;
  - формування питань і складання анкет, робота з експертами;
  - формування правил визначення сумарних оцінок на основі оцінок окремих експертів;
  - проведення опитування і узгодження оцінок; формалізація одержаної інформації, її обробка, аналіз і інтерпретація.

Метою експертизи є визначення середовища молодіжного підприємництва, виявлення за допомогою збору та аналізу кількісних і якісних даних найбільш значущих сприятливих і гальмівних чинників розвитку молодіжного бізнесу.

У якості експертів виступили молоді люди у віці від 15 до 34 років. Це молодь, що навчається, ті, що вже займаються підприємницькою діяльністю, а також працююча молодь. Структура анкети надавала можливість дослідити профіль респондента: стать, рівень освіти, місце проживання, рід заняття та інтерес стати підприємцем, а також містила питання (чинники), що узагальнені в блоки: «Мотивація, усвідомлення» – включає шість тверджень щодо мотивації молоді, що спонукає почати або розвинути свій бізнес; «Знання, освіта» – пропонує оцінити значення 11 чинників, які пов'язані з формальним освітою або іншими знаннями щодо молодіжної підприємницької діяльності; «Фінанси» – складається з 10 питань, які пов'язані з фінансовими аспектами підприємництва; «Підтримка» – складається з питань, що пов'язані з різного роду підтримкою для підприємництва; «Чинники, які заважають розпочати підприємництво» – складається з дев'яти тверджень, значення яких респондент повинен оцінити за рівнем значущості.

На основі результатів проведених досліджень зроблені висновки, що є основою розробки заходів щодо поліпшення середовища і розвитку молодіжного підприємництва в Україні:

- основну частину респондентів (68%) склала вікова група молоді у віці 13–19 років, з яких 83% – школярі, інші – студенти і працююча молодь, з яких 75% зацікавлені у власній справі або думає про нього;

- чинники шкали «Мотивація» оцінюються молоддю як найбільш важливі для підприємництва. Найбільш високо молодь оцінила впевненість у своїх силах. Це говорить про те, що молодь відкрита новаціям, має бажання реалізувати свій творчий потенціал, а мотивація до підприємництва вже присутня в планах щодо майбутнього. Більшість молоді високо оцінила значення теоретичної підготовки і знання правил і механізмів здійснення бізнесу й продемонструвала розуміння значення для бізнесу вдалої підприємницької ідеї;

- серед чинників шкали «Знання, освіта», для молоді особливе значення має фінансова підготовка: знання щодо джерел фінансування, інвесторів, оподаткування, а також прикладні аспекти бізнесу: розуміння основ бізнесу і процесу створення бізнес-ідей, інновації. Підтримка з боку навчальних закладів має низьку оцінку серед молоді, що відображає недосконалу координацію між системою освіти і ринком праці: молодь отримує необхідні компетенції, але система освіти не формує необхідні знання, стимули і поведінкові навички, необхідні для успішної підприємницької діяльності;

– серед чинників шкали «Фінанси» важливе місце займає доступність фінансування. Головними джерелами фінансування молодь вважає особисті накопичення і фінансування інвесторів (бізнес-ангели). Як важливий фінансовий аспект молодіжного підприємництва, названі податкові пільги. Менша роль у фінансуванні відводиться джерелам з державних і регіональних програм фінансування, європейських та інших фондів, а також банківському фінансуванню. Оцінки шкали «Фінанси» відображають специфічну структуру респондентів, в якій найбільша частка припадає на молодші вікові групи, що опосередковано свідчить про недостатній рівень їхніх знань основ бізнесу. Із загального числа респондентів 14,6% вказали, що щодо чиннику «венчурні фонди» у них немає інформації або вони не можуть його оцінити, (7%) респондентів не мають інформації щодо Crowdfunding і майже стільки ж (7,1%) – щодо бізнес-ангелів;

– українська молодь має вразливе фінансове, економічне і соціальне становище в суспільстві, тому потребує всебічної інституційної, фінансової, морально-психологічної підтримки, наставництва. Сприяння і допомога своєї команди, сім'ї, друзів і колег займають головне місце серед чинників шкали «Підтримка». Важливими чинниками підтримки є можливість обміну досвідом з успішними підприємцями, заходи з обміну досвідом (конференції, форуми, семінари, конкурси бізнес ідей), а також курси семінари, консультації та тренінги з ведення бізнесу, кар'єрні консультації; підтримка інвесторів (бізнес-ангелів); державна підтримка. Найменш значущою, на думку молоді, є підтримка навчальних закладів (бізнес-інкубатори, консультації, менторинг, бізнес-коучінг);

– серед оцінюваних чинників, які заважають молоді у реалізації підприємницьких ініціатив, найбільш важливими є: відсутність фінансування (ця відповідь корелює з відповідями за шкалою «Фінанси», де доступність фінансування відзначена як найважливіший чинник); нестача знань (ця відповідь корелює з відповідями за шкалою «Знання, освіта», де була надана низька оцінка значення вищої освіти у підприємстві); сміливості і досвіду; відсутність технічних можливостей. Більшу частину цих проблем можна вирішити шляхом підвищення рівня обізнаності молоді щодо можливостей ведення бізнесу.

Визначені проблеми та думки молоді є підґрунтям для необхідних заходів щодо здійснення системного впливу на розвиток молодіжного підприємництва шляхом скоординованої взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування, інших зацікавлених сторін щодо розвитку молодіжного підприємництва.